

5. Распад социјализма и његове уставности и повратак грађанско-демократској традицији уставности

Бурни процеси који су се догодили крајем осамдесетих година, XX века пре свега у СССР-у и другим социјалистичким државама (Пољској, Чехословачкој, Мађарској, Бугарској и др.) довели су до крупног заокрета у развоју социјализма и његове уставности. То се огледа у томе што се већина тих социјалистичких држава одрекла социјализма и започела изградњу другачијег државног уређења и успостављања принципа нове уставности. Социјализам није издржао пробу времена и показао се као неспособан да одговори на изазове новог времена и услове живота које оно доноси. Он је остао заробљен у Марксовим схемама и предвиђањима која су некритички најављивала крај политичке и улазак у епоху некапиталистичке цивилизације, с оне стране сваке државе и власти.

Иако се мање-више разликовао сценарио по коме су у појединим социјалистичким државама кулминирали догађаји који су их дубоко потресли, разлози тих појава и драматичних ломова социјализма су били слични. Пандорину кутију социјализма је прво отворила Пољска и тако покренула лавину догађаја који ће за кратко време из темеља да потресу социјализам и доведу до његовог уништења. У Пољској је револуционарно врење започело још 1980. радничким немирима у бродоградилишту у Гдањску, да би се ситуација све више заоштравала деловањем опозиције уједињене око независног синдиката „Солидарност“. Под притисцима изнутра али и спољњег мешања и осуде пољске ситуације (у којој није изостао ни Ватикан па ни сам Папа Вајтила) владајући режим је био принуђен да попусти и прихвати дијалог са „Солидарношћу“. Овај дијалог је реализован путем организовања округлог стола за којим су се нашли представници власти и опозиције ради договора око решавања политичке (и уставне) кризе у земљи. Шта више земља је услед завођења ванредног стања и војне управе под генералом Јарузелским упала у још већи понор и заоштравање унутрашње кризе па је тако била и у горој ситуацији у односу на остале социјалистичке државе. Као резултат унутрашње борбе, али и дуготрајних преговора између власти и опозиције (солидарности), произашао је Протокол о договору од 5. априла 1989. из кога је усаглашена уставна ревизија (прва) која је уследила већ 7. априла 1989. док је следећа извршена после осам месеци. Суштина пољске стратегије промене социјализма и успостављања новог, демократског поретка је била да се